

UDK: 623.74 (497.6 + 497.5) “ 1944 “

DOI: 10.51237/issn.2744-1172.2025.54.321

Primljen: 14. 5. 2025.

Prihvaćen: 7. 11. 2025.

Izvorni naučni rad

Sead Vrana

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

vranax@gmail.com

Kampanja Mediteranskih savezničkih vazdušnih snaga protiv njemačke operacije Rösselsprung – Konjićev skok od 25. maja do 6. juna 1944. godine

Apstrakt: Protiv njemačkih snaga koje su izvodile operaciju Rösselsprung Mediteranske savezničke vazdušne snage od 25. maja do 6. juna 1944. godine izvršile su 110 borbenih zadataka sa 1207 operativnih letova. Lovačka avijacija je djelovala protiv njemačkih kopnenih snaga, saobraćaja i aerodroma na prostoru između Zadra, Zagreba, Banje Luke i Mostara, s težištem na pravcima od Bihaća, Knina, Bosanskog Grahova i Livna prema Drvaru, dok su bombarderi napali gradove, saobraćajna čvorišta i aerodrome na širem prostoru izvođenja operacije. Saveznička vazduhoplovna djelovanja s jedne strane značajno su usporila njemačko napredovanje i osujetila manevar, dok su s druge izazvala velike kolateralne žrtve u gradovima.

Ključne riječi: Rösselsprung, Konjićev skok, Drvar, Drugi svjetski rat, Kraljevsko ratno vazduhoplovstvo (RAF), Američko armijsko ratno vazduhoplovstvo (USAAF), Mediteransko savezničko ratno vazduhoplovstvo (MAAF).

Abstract: The Mediterranean Allied Air Forces launched 110 missions with 1207 sorties against German forces that conducted operation Rösselsprung from May 25th to June 6th 1944. Fighter aircraft struck German ground

forces, transportation routes, and airfields between Zadar, Zagreb, Banja Luka and Mostar focusing on areas from Bihać, Knin, Bosansko Grahovo and Livno to Drvar, while bombers attacked towns, traffic junctions and airfields across the wider operational area. Allied air operations significantly slowed the German advance and disrupted their maneuvering, but also caused considerable collateral civilian casualties in urban areas.

Keywords: Rösselsprung, Konjićev skok, Drvar, World War Two, Royal Air Force (RAF), United States Army Air Forces (USAAF), Mediterranean Allied Air Forces (MAAF).

O njemačkoj operaciji Rösselsprung, u jugoslavenskoj historiografiji poznatoj kao *Konjićev skok*, *Desant na Drvar* ili *Sedma neprijateljska ofanziva*, pokušaju njemačkih snaga da zarobe Josipa Broza Tita, napisano je više radova. Međutim, djelovanja savazničke avijacije protiv njemačkih jedinica u njima se spominju sporadično ili u kontekstu borbi na zemlji. Autori poput Miškovića¹ kod nas ili Greentreea² u inostranstvu fokusiraju se na vođenje kopnenih operacija. Drugi, poput Eyrea,³ analiziraju razloge njemačkog neuspjeha da ostvare primarni cilj, ulogu transportne avijacije u operaciji poput Learya,⁴ dok Ulepič⁵ saveznička djelovanja spominje u kontekstu opće vazduhoplovne situacije. Slavko Odić⁶ spominje pojedina djelovanja avijacije, ali u kontekstu napredovanja njemačkih snaga bez detaljnije analize. Svim autorima je zajedničko da navode broj od “više od 1000” do 1200 borbenih letova koje su

¹ Petar Mišković, *Bitka za Drvar* (Sarajevo, Veselin Masleša, 1974).

² David Greentree, *Knight's Move: The Hunt for Marshal Tito 1944* (Oxford, Osprey Publishing, 2012).

³ Wayne D. Eyre, *Operation Rösselsprung and the Elimination of Tito, 25 May 1944: A Failure in Planning and Intelligence Support* (Quantico, Marine Corps University, 2002).

⁴ William M. Leary, *Fueling the Fires of Resistance: Army Air Forces Special Operations in Balkans During World War II* (Maxwell AFB: Airforce History and Museums Program, 1995).

⁵ Zdenko Ulepič, “Kratak pregled razvoja vazduhoplovne situacija na jugoslovenskom ratištu”, u: *Vazduhoplovstvo u strategiji NOR-a*, ur. Ivo Matović (Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1986).

⁶ Slavko Odić, *Desant na Drvar maja 1944*. (Beograd, Vojnoistorijski institut, 1981).

saveznici izvršili kao podršku NOVJ-u. Namjera je ovog rada da popuni tu prazninu i opiše uloženi napor borbene avijacije, pogotovo zbog nepotpunih ili netačnih podataka iznesenih o ovoj temi u nekim ranijim radovima. Kako bi to bilo urađeno, kao primarni izvori podataka korišteni su operativni dnevници savezničkih jedinica nivoa eskadrile i winga/grupe,⁷ a potom i zbirni izvještaji komandi Mediteranskih savezničkih vazdušnih snaga, depeše XV brdskog armijskog korpusa Wehrmachta (XV. Geb. A. K.) i izvještaji lokalnih civilnih i vojnih vlasti.

Njemačke i savezničke vazdušne snage pred operaciju Rösselsprung

Od početka 1943. godine za vazduhoplovna djelovanja nad prostorom Jugoslavije njemačko ratno vazduhoplovstvo – Luftwaffe formiralo je Vazduhoplovnu komandu *Jugoistok*,⁸ koja je u svom sastavu imala Vazduhoplovnu komandu *Hrvatska* (Fliegerfuhrer *Kroatien*) i Vazduhoplovnu komandu *Albanija*. Početkom 1944. godine u sastavu Fliegerfuhrer *Kroatien* nalazilo se 5 eskadrila obrušavajućih bombardera, dvije bombarderske, dvije noćne borbene eskadrile, jedna lovačka, jedna izviđačka i jedna sanitetska eskadrila s ukupno 119 aviona⁹ s osnovnim zadatkom protivpartizanske borbe. Osim jedne lovačke eskadrile iz sastava 27. lovačke divizije (JG27) na Aerodromu Lučko kod Zagreba i izviđačke eskadrile 12. grupe za taktičko izviđanje (NAGr12) locirane na Aerodromu Jesenice kod Mostara, koje su bile naoružane lovcima Messerschmitt Bf-109G, avioni većine jedinica Fliegerfuhrer *Kroatien* bili su neadekvatni za djelovanja protiv saveznika. Za izvršenje operacije *Rösselsprung* njemačka Vazduhoplovna komanda *Hrvatska* pojačana je dodatnim snagama, pa je rasporedila ukupno 25 eskadrila borbene i

⁷ U RAF wing bio je formacija ekvivalenta puka, a grupa divizije, dok je u USAAF bilo obrnuto (op. a.).

⁸ Vazduhoplovna komanda *Jugoistok* formirana je u okviru Luftflotte 2, stacionirane u Italiji i nadležne za vazduhoplovne operacije nad Mediteranom, ali je početkom 1943. godine osamostaljena (op. a.).

⁹ Vojislav Mikić, "Neprijateljeva avijacija u Jugoslaviji", u: *Vazduhoplovstvo u strategiji NOR-a*, ur. Ivo Matović (Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1986).

transportne avijacije¹⁰ na sedam aerodroma, Ceravci kod Bihaća i Zalužani kod Banje Luke u Bosni i Hercegovini, Pleso i Lučko kod Zagreba u Hrvatskoj, Gorica i Cerklje u Sloveniji i Alibunar u Srbiji radi pružanja podrške jedinicama pod komandom XV.Geb.A.K. koje su izvodile operaciju.¹¹

Pored Luftwaffe nad prostorom NDH djelovalo je i Zrakoplovstvo Nezavisne Države Hrvatske (ZNDH). Ono nije bilo pod komandom Fliegerfuhrer *Kroatien*, ali je uveliko sarađivalo s njemačkim snagama. Početkom 1944. godine ZNDH je u svom sastavu imalo jednu lovačku, tri bombarderske, dvije izviđačke i četiri eskadrole za vezu raspoređene u četiri grupe na aerodromima pored Zagreba, Sarajeva, Mostara i Banje Luke.¹² Naoružanje u ovom periodu činili su isključivo zastarjeli tipovi aviona, tako da su zadaci koje je izvršavalo uglavnom bili izviđanje, snabdijevanje, prijenos pošte, te bombardovanje i protivpartizanska djelovanja. U prvoj polovini 1944. godine od osoblja Hrvatske zrakoplovne legije s Istočnog fronta i novoobučenog osoblja formirane su još tri lovačke eskadrole koje su bile potčinjene Fliegerfuhrer *Kroatien* sa zadatkom odbrane NDH od savezničkih aviona.¹³ No, opremljene zastarjelim avionima, bez sistema veze i dojavljivanja, nisu bile ni približno ravnopravan protivnik engleskim i američkim jedinicama. To se pokazalo i kada je u napadu 7. winga Južnoafričkog ratnog vazduhoplovstva (SAAF) 6. aprila 1944. godine na Aerodromu Zalužani kod Banje Luke gotovo desetkovano 23. lovačko jato¹⁴ ZNDH.

U tom periodu Mediteranske savezničke vazdušne snage (MAAF) za izvođenje borbenih djelovanja na različitim operativnim nivoma nad

¹⁰ Mikić, 86.

¹¹ National Archives and Record Administration, *Collection of the Foreign Records Seized, German Documents*, T314, Rolna 563, (NARA. T314, 543) Beferung fur Unterstutzung der Unterhemen Roselssprung okvir 000667.

¹² Danijel Frka, Josip Novak, Siniša Pogačić, *Zrakoplovstvo Nezavisne države Hrvatske 1941–1945*. (Zagreb: PC Grafičke usluge d.o.o., Zagreb, 1998), 104.

¹³ Ibid., 113.

¹⁴ Eskadrila u ZNDH (op. a.).

mediteranskim bojištem uspostavile su tri organizacione jedinice, odnosno komande nižeg ranga. Mediteranske savezničke taktičke vazdušne snage (MATAF) sastavljene su od američke 12. vazdušne armije i britanskog Desert Air Force (DAF). Mediteranske savezničke strateške vazdušne snage (MASAF) bile su sastavljene od američke 15. vazdušne armije i britanske 205. grupe. I Mediteranske savezničke obalske vazdušne snage (MACAF) bile su sastavljene od Komande *Malta*, Komande *Bliski istok* i jedinica veličine winga i grupe raspoređenih na Mediteranu. MAAF je početkom maja 1944. godine brojao 13.000 aviona i 300.000 ljudi,¹⁵ a samo u Italiji je imao 4.900 borbenih aviona.¹⁶

Početkom 1944. godine vazduhoplovna djelovanja nad istočnom jadranskom obalom i unutrašnjosti izvršavale su sve tri organizacione jedinice MAAF-a. Bombarderske operacije izvodile su jedinice MASAF-a i MATAF-a. Lovačke i lovačko-bombarderske zadatke najprije su izvršavale jedinice sastava Pustinjanskog ratnog vazduhoplovstva (DAF), koje je bilo pod kontrolom MATAF-a, no kada su savezničke vazdušne snage počele izvoditi operaciju *Strangle* te pružati podršku kopnenim snagama tokom operacije *Diadem*, djelovanja DAF-a koncentrisana su u Italiji,¹⁷ a 242. grupa RAF pod komandom MACAF-a preuzela je gotovo sve lovačke zadatke na istočnoj strani Jadranskog mora. Pod komandom 242. grupe RAF-a bili su raspoređeni 286. i 323. wing RAF sa ukupno sedam skvadrona lovaca Supermarine Spitfire, tri skvadrona dvomotornih lovaca Bristol Beaufighter, jednim skvadronom srednjih bombardera Martin Marauder i jednim skvadronom lakih bombardera Lockheed Hudson.¹⁸ U tom je periodu 242. grupa zadatke izviđanja,

¹⁵ Historian HQ MAAF "Present Tasks and Evolution of the Allied Air Power in the Mediterranean" u: *Air Power in Mediterranean, Headquarters Mediterranean Allied Air Forces*, February 1945. 7.

¹⁶ Kažimir Pribilović, *Povijesna građa oko bombardiranja Zadra u Drugom svjetskom ratu* (Zadar: Matica hrvatska Zadar, 2006), 122.

¹⁷ Air Force History Research Agency (AFHRA), Microfilmed Airforce Publications and Forms (MAFPF), rolno A6015.

¹⁸ The National Archives (TNA), *Air Ministrz and Sucessors, Operations Record Books* (AMS: ORB), signatura: AIR23/6906.

napada na kopnene ciljeve, pratnje pomorskih konvoja, napada na brodove i lovačkih patrola izvršavala na širokom frontu koji je obuhvatao jadranski i egejski akvatorij, te prostor Albanije, Grčke i Jugoslavije koji je bio unutar doleta aviona, odnosno nad Tirenskim i Ligurskim morem i prema južnoj Francuskoj. U drugoj polovini aprila i početkom maja 1944. godine nad jugoslavenskim kopnom djelovali su 32.¹⁹, 73.²⁰ i 253.²¹ skvadroni RAF-a s aerodroma Foggia i Grottaglie u južnoj Italiji, a aerodrom na Visu koristili su za dopunu gorivom. Njihovi zadaci uglavnom su bili borbena izviđanja i lovačke patrole u kojima je napadan željeznički i drumski saobraćaj do linije Sinj – Ljubuški – Mostar – Trebinje, a povremeno i dublje do linije Bihać – Banja Luka.²²

Principijelno, i njemačke i savezničke vazdušne snage smatrale su prostor zapadnog Balkana sporednim frontom. Luftwaffe je, mimo jedinica namijenjenih protivpartizanskoj borbi, na tom prostoru držala lovačke snage okvirno veličine puka čija je osnovna uloga bila odbrana teritorije Reicha i naftnih postrojenja u Rumuniji od prodora teških bombardera iz Italije, te izviđanje savezničkih pokreta na Jadranu. Saveznici su, s druge strane, Balkan posmatrali kao krilo mediteranskog bojišta, te su u ranoj fazi djelovanja na ovom prostoru, koja će se završiti upravo operacijom Rösselsprung i formiranjem Balkanskog ratnog vazduhoplovstva kratko nakon nje, napadali samo pomorske i kopnene linije snabdijevanja, te aerodrome s kojih bi mogle biti ugrožene savezničke snage. Sam broj zadataka s ove strane Jadranskog mora bio je gotovo zanemariv u poređenju s obimom djelovanja na Apeninskom poluostrvu.²³

¹⁹ TNA, AMS: ORB, AIR27/363.

²⁰ TNA, AMS: ORB, AIR27/634.

²¹ TNA, AMS: ORB, AIR27/1029.

²² Za više informacija o organizaciji savezničkog vazduhoplovstva na Mediteranu vidi: Sead Vrana, "Balkansko ratno vazduhoplovstvo i njegova borbena dejstva iznad Bosne i Hercegovine", *Prilozi*, br. 51, 2022, 197–246.

²³ Sead Vrana, "Balkansko ratno vazduhoplovstvo i njegova borbena dejstva iznad Bosne i Hercegovine", *Prilozi*, br. 51, 2022, 197–246.

Hronologija savezničkih vazduhoplovnih djelovanja u operaciji Rösselsprung

25. maj 1944. godine

Po početku njemačkog napada putem savezničke misije u 8. korpusu Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije (NOVJ) tražena je intervencija savezničke avijacije radi bombardovanja njemačkih snaga.²⁴ Ovog dana savezničko vazduhoplovstvo izvelo je prva dva od 110 zadataka izvršenih tokom narednih 13 dana. No, to su bili redovni zadaci planirani ranije; formalno su djelovanja protiv njemačkih snaga koje su izvodile operaciju počela tek narednog dana.

Dvije sekcije od po četiri aviona Spitfire Mk.Vc 73. skvadrona RAF koje su poletjele sa Visa u 10.40 i 13.00 sati prema Bihaću napale su konvoj od oko 100 vozila između Bihaća i Bosanskog Petrovca te ih više zapalili. Prva sekcija uočila je veliku formaciju njemačkih transportnih aviona Junkers Ju-52, najvjerovatnije Četvrte transportne divizije, koji su s aerodroma Zalužani prevozili drugi talas padobranskog desanta, ali je nije napala jer je prethodno potrošila municiju.²⁵ Druga sekcija je nakon konvoja napala bihaćki aerodrom, na kojem prijavila da je 12 aviona uništila,²⁶ a poručnik Martin je oborio Henshel Hs-126B-1 iz sastava Izviđačke eskadrile Hrvatska (NASt. Kroatien), u kojem su poginuli natporučnik Feodor Hofman i štabni narednik Hans Sadler.²⁷ Prema njemačkim izvorima, šteta na aerodromu je bila manja, dva Ju-87 Stuka i četiri Hs-126 su uništena na zemlji, a jedan oboren.²⁸

²⁴ Fabijan Trgo, ur., *Zbornik*, tom V, knj. 25 (Beograd: Istorijski institut Jugoslovenske narodne armije, 1965), 111, Izveštaj komandanta 1. proletarskog korpusa NOVJ od 25. maja 1944. Aleksandru Rankoviću o nadiranju neprijateljskih snaga ka Drvaru, 390.

²⁵ TNA, AMS: ORB, AIR27/634/8.

²⁶ NARA, T314, 563, Ferenschreiben Ic/Ia Nr. 2741/44 geh, 000644.

²⁷ Michael Balls, *Deutsche Luftwaffe Losses & Claims: Part 32-II 16.-31. May 1944* (Independently published, 2019).

²⁸ NA, Admiralty: Intelligence from intercepted German, Italian and Japanese radio communications, WWII (Admiralty, Intelligence), sign. DEFE 3/161 KV5285.

Šest Spitfirea Mk.Vc 253. skvadrona RAF bombardovalo je saobraćaj kod Ljubuškog, ali nisu djelovali protiv snaga koje su izvodile operaciju Rösselsprung, a treći zadatak 73. skvadrona je opozvan. Piloti 253. skvadrona uočili su dva Messerschmitta Bf-109, najvjerovatnije iz NAGr12 iz Mostara, koji su se povukli pred savezničkim avionima.

26. maj 1944. godine

U izvještajima savezničkih vazduhoplovnih jedinica tek su od 26. maja formalno naznačeni zadaci izvršeni kao *podrška Titu, pomoć Titovim snagama* i sl., kada počinje saveznički odgovor na njemačku ofanzivu.

Dva zadatka ovog dana ponovo je izvršio 73. skvadron RAF-a, bombardovanje aerodroma kod Bihaća s 5 aviona, te patrolu i napad na njemački konvoj u Suvaji kod Bosanskog Petrovca s tri aviona. Na aerodrom su bacili 1,15 tona bombi, a potom kod Bosanskog Petrovca napali konvoj. U ovim napadima skvadron je izgubio dva pilota.²⁹ Komandant skvadrona John Hereward Chase pogođen je iznad aerodroma, te je zarobljen nakon prisilnog slijetanja,³⁰ a Novozelčanin zastavnik Thomas Wadeson Buckley³¹ poginuo je prilikom napada na vozila.

Također je dva zadatka s po 6 aviona izvršio 253. skvadron RAF-a – prvi, bombardovanje aerodroma sa 1,3 tone,³² te napad na vozila 5 kilometara sjeverno od Bihaća. Na drugom zadatku formacija je uočila 3 Henschela Hs-126B-1, od kojih je poručnik Conradi oborio jednog, drugog su skupa oborili poručnik Conradi i zastavnik Mellvile, a trećeg su oštetili.³³ I ovo su bili avioni iz sastava NAST. Kroatien u kojima su poginuli poručnik Erich Egler, natporučnik Wilhelm Korth i štabni

²⁹ TNA, AMS: ORB, AIR27/634/10.

³⁰ NARA, National Archives Collection of Foreign Record Siezed, Record group: 242, Series: Downed Allied Aircraft Reports, File unit: ME-1285.

³¹ Web site All Spitfire pilots <https://allspitfirepilots.org/pilots/3736> (pristupljeno 18. 3. 2025).

³² Količine bombi date su u metričkim tonama, dok su u izvorima navedene u kratkim (imperijalnim) tonama.

³³ TNA, AMS: ORB, AIR27/1512/9.

narednik Wemer Buczinski, a ranjen je podoficir Rudi Dressel.³⁴ Prema njemačkim izvještajima, u ovim napadima na aerodrom uništeno je pet aviona, jedno vozilo i depo s gorivom, a dva su vojnika poginula.³⁵

Šest Spitfirea Mk.Vc 249. skvadrona RAF na pravcu Obrovac – Ripač pod zaštitom dva Spitfirea Mk. IX 32. skvadrona RAF-a napali su dvije formacije Henshela Hs-126, te su četiri oborili poručnici Kingston, Whittington, Sinclair i zastavnik Bowman. Patrola je uočila i konvoj od oko 60 vozila istočno od Ripča, ali ga nije napala.³⁶

Dva Spitfirea Mk.Vc 185. skvadrona RAF-a upućena u patrolu izvijestili su o napadu na kamione na području Doljana bez više detalja,³⁷ dok dva aviona 32. skvadrona RAF-a nakon lovačke patrola na području Bihaća nisu izvijestili o napadu na njemačke snage.

Teški bombarderi USAAF-a također su uključeni u djelovanja nad sjeverozapadnom Bosnom. U 10.20 sati 36 bombardera B-17 Flying Fortress 99. bombarderske grupe s pratnjom od 22 lovca P-38J Lightning 97. skvadrona 82. lovačke grupe bacilo je 93 tone bombi na taktičke mete u Bihaću.³⁸ Pogođeni su: kasarna, komanda korpusa, kancelarija generala policije, stanica prve pomoći, objekat za dezinfekciju, te je poginulo 5, ranjeno 30, a zatrpano 24 njemačka vojnika i oficira,³⁹ a kasarne su pretrpjele veliku štetu.⁴⁰

Nova 24 lovca P-38J Lightning 82. lovačke grupe USAAF-a sa 3,6 tona bombi bombardovala su Aerodrom Zemunik kod Zadra. Piloti su prijavili uništenje najmanje jednog i oštećenje osam aviona, te pogotke u aerodromsku infrastrukturu,⁴¹ ali stvarna šteta bila je manja, dva

³⁴ Michael Balls, *Deutsche Luftwaffe Losses & Claims: Part 32-II* 16. – 31. May 1944 (Independently published, 2019).

³⁵ TNA, Admiralty: Intelligence, DEFE 3/161 KV5322.

³⁶ TNA, AMS: ORB, AIR27/1499/10.

³⁷ TNA, AMS: ORB, AIR27/1141/10.

³⁸ AFHRA, MAFPF, A6116, 001206.

³⁹ NARA, T314, 563, Ferenschreiben Nr. 2760/44 Geh., 000628.

⁴⁰ TNA, Admiralty: Intelligence, DEFE 3/161 KV5322.

⁴¹ AFHRA, MAFPF, B0169, 427–429.

neupotrebljiva aviona, požar na hangaru, te direktan pogodak u depo bombi, pri čemu sam aerodrom nije izbačen iz funkcije.⁴²

Noćni lovac Beaufighter Mk.VIF 255. skvadrona RAF patrolirao je od 21.40 do 23.15 sati između Bihaća i Banje Luke. Pilot je izvijestio da je kod Bosanskog Petrovca uočio vatre koje bi mogle poticati od zapaljenih vozila, te je prijavio konvoj od oko 40 vozila koji mu nije bilo dozvoljeno napasti.⁴³

U izvještajima XV.Geb.A.K. naveden je gubitak 12 aviona koji su tog dana uništeni na Bihaćkom aerodromu,⁴⁴ od čega 8 u bombardovanju USAAF-a,⁴⁵ te da su djelovanja lovaca iz niskog leta na pravcima napredovanja 7. SS divizije Prinz Eugen i 105. SS izviđačkog puka omeli planiranu dinamiku izvođenja operacija.⁴⁶ Bombardovanje Bihaća pogodilo je centar grada, te su lokalne vlasti izvijestile da je čitav grad s predgrađima gotovo uništen,⁴⁷ ali da broj žrtava navodno nije velik.⁴⁸

27. maj 1944. godine

Dana 27. maja vrijeme koje se pokvarilo i gusta naoblaka popodne usloveli su izvršenje manjeg broja zadataka nego prethodnog dana.

Prva sekcija od četiri Spitfirea Mk.Vc 253. skvadrona južno od Bosanskog Novog napala je oko 40 kamiona, te zapalila 12, uključujući cisternu, i oko 20 oštetila. Zbog pogotka u avion vazduhoplovni narednik

⁴² TNA, Admiralty, Intelligence, DEFE 3/161 KV5452.

⁴³ TNA, AMS:ORB, AIR27/1519.

⁴⁴ NARA, T314, 563, Ferenschreiben Nr. 2741/44 Geh., 000644.

⁴⁵ NARA, T314, 563, Ferenschreiben Nr. 2760/44 Geh., 000628.

⁴⁶ NARA, T314, 563, Ferenschreiben Nr. 2770/44 Geh., 000624.

⁴⁷ Bihać je 17. maja 1944. godine bombardovala 2. bombarderska grupa USAAF, kada je većina gradskih objekata uništena (op. a.).

⁴⁸ Hrvatski državni arhiv, Ministarstvo oružanih snaga, Dnevno izvješće Ia broj. 148/44 Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga od 27. V. 1944. (dalje: HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 148/44 od 27. V. 1944).

Hugh Denis Woodgreen Tuffnell prisilno je sletio,⁴⁹ te je zarobljen.⁵⁰

Tri Spitfirea Mk.Vc 185. skvadrona izvršila su ofanzivnu patrolu tokom koje su napali i oštetili dva kamiona, ali njihov izvještaj ne navodi više detalja ovog zadatka.⁵¹

Dva Spitfirea Mk.Vc 32. skvadrona RAF-a tokom izviđanja iznad mjesta Prekaja, između Glamoča i Drvara, primijetili su eksplozije. Na povratku s Bračkog kanala presreli su tri njemačka aviona Messerschmitt Bf-109G, koji su se odmah povukli prema obali.⁵²

Tri Spitfirea Mk.Vc, dva iz 253. i jedan iz 73. skvadrona,⁵³ te 4 iz 249. skvadrona⁵⁴ RAF-a zbog lošeg vremena vratili su se na Vis.

Saveznici su 27. maja izvršili tri zadatka s 9 borbenih letova, te izgubili jedan avion čiji je pilot zarobljen.

28. maj 1944. godine

Tri zadatka sa po četiri Spitfirea Mk.Vc izvršio je 73. skvadron RAF-a nad područjem Knina i Bihaća. Piloti su prijavili da su u okolini Knina uništili najmanje 8 i oštetili najmanje 19 vozila i 10 njemačkih vojnika ubili, a u okolini Bihaća s 0,7 tona bombi uništili dva velika vozila. Pri likom bombardovanja poginuo je pilot zastavnik Eric Holdgate Baker.⁵⁵

Piloti Spitfirea Mk.Vc 253. skvadrona RAF-a izvršili su 4 zadatka sa 18 borbenih letova, jedan na pravcu Livno – Bosanski Petrovac i tri u okolini Bosanskog Grahova. U okolini Bosanskog Grahova prijavili su uništenje borbenog vozila, deset kamiona, autobusa, cisterne za gorivo i protivavionskog oruđa, te oštećenje tenka i 15–20 kamiona. Na ovom zadatku zastavnik H. L. Theobald iskočio je padobranom iz pogođenog

⁴⁹ TNA, AMS: ORB, AIR27/1512/9.

⁵⁰ NARA, Record group: 242, File unit: ME-1286.

⁵¹ TNA, AMS: ORB, AIR27/1411/10.

⁵² TNA, AMS: ORB, AIR27/363/9.

⁵³ TNA, AMS: ORB, AIR27/1499/10.

⁵⁴ TNA, AMS: ORB, AIR27/634/9.

⁵⁵ TNA, AMS: ORB, AIR27/634/10.

aviona u okolini Maljakova, ali su ga spasili partizani, pa se 14. decembra 1944. godine vratio u skvadron.⁵⁶

Dvije kombinovane sekcije 185. i 249. skvadrona RAF-a izvršile su 2 zadatka s 11 borbenih letova Spitfirea Mk.Vc na prostoru Knin – Bosanski Petrovac – Bihać i Bosansko Grahovo – Drvar – Prekaja, gdje su bacili jednu tonu bombi. Kod Prekaje su prijavili uništenje 6 kamiona i štabnog vozila, a kod Bosanskog Grahova napad na deset vozila koja su oštetili, jedno zapalili i ubili motociklistu.⁵⁷

Tri Spitfirea Mk.Vc 1435. skvadrona RAF-a bombardovala su kolonu između Drvara i prijavili uništenje 4 i oštećenje 6 vozila.⁵⁸

Snage Commonwealtha također pokreću bombarderske napade na mete u gradovima u sjeverozapadnoj Bosni i Krajini. Dvanaest lakih bombardera Baltimore Mk.V 21. skvadrona SAAF-a koje su pratila 4 Spitfirea Mk.Vc 32. i 185. skvadrona RAF-a bombardovali su s 9,7 tona bombi koncentracije trupa u Livnu. Bombe su pogodile prostor od raskrsnice na rubu do centra grada. U napadu je 40 civila poginulo, a bombama su uništeni bolnica i vodovod.⁵⁹ Formacija od 10 lakih bombardera Baltimore Mk.V 223. skvadrona RAF-a također je upućena na Livno i nije se srela s lovačkom pratnjom, te se vratila u bazu, dok je 12 srednjih bombardera Marauder Mk.II 12. skvadrona SAAF-a pod pratnjom 8 Spitfirea Mk.IX 1. skvadrona SAAF-a bombardovalo Bosanski Novi s 18,1 tonom bombi. Bombe su pogodile dio grada duž obala rijeka Sane i Une.⁶⁰

Pedeset P-38J Lightning 82. lovačke grupe USAAF-a podijeljenih u tri sekcije bombardovali su Bihać, Banju Luku, Livno i Knin, te napali saobraćaj i trupe na zemlji. U Bihaću je bombardovan jugoistočni dio grada. U Banjoj Luci kod objekata na južnoj i istočnoj strani aerodroma

⁵⁶ TNA, AMS: ORB, AIR27/1512/9.

⁵⁷ TNA, AMS: ORB, AIR27/1499/10.

⁵⁸ TNA, AMS: ORB, AIR27/2343/10.

⁵⁹ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 163/44 od 11. VI. 1944.

⁶⁰ TNA, AMS: ORB, AIR27/173.

u Bosanskom Aleksandrovcu, u Livnu i Kninu bombe su u centar. Ukupno je bačeno 10,5 tona bombi.⁶¹ U napadima iz brišućeg leta u Bosanskom Novom zapaljeno je šest vagona, a kod Knina teretni voz. Na aerodromu Zalužani uništeno je 14 aviona, u okolini aerodroma dva kamiona i tri motocikla,⁶² a nakon napada pronađene su 22 neeksplodirane bombe.⁶³ Kod Livna je uništen jedan avion za vezu na improvizovanoj pisti.⁶⁴ U Banjoj Luci nekoliko civila je poginulo, a oko 20 je ranjeno.⁶⁵ U okolini Bosanske Krupe poručnik Blakley oborio je dva aviona Fi-156 Storch.⁶⁶

Sa 45 P-38J Lightninga 1. lovačka grupa USAAF-a bombardovala je aerodrome Stupnik, Pleso, Kurilovec i Skopice, na kojima su pogodili piste, stajanke, hangare i pomoćne objekte. Ukupno je u ovim bombardovanjima bačeno 10 tona bombi.⁶⁷ U napadima iz brišućeg između Zagreba i Karlovca uništeno je najmanje deset kamiona, pet lokomotiva, oko 40 vagona, a više kamiona je oštećeno.⁶⁸ U napadu su poginuli dvojica ustaša i sedam civila, a ranjene 23 ustaše i oko 39 civila.⁶⁹ Poručnik Thomas E. Maloney⁷⁰ oborio je Dornier Do-17E 3. zrakoplovnog jata ZNDH, u kojem je poginula posada: natporučnik Rumler, stožerni narednik Mrzljak i zastavnik Regul.⁷¹

Do 28. maja XV.Geb.A.K. samo je od vazdušnih napada izgubio 24 kamiona, 11 automobila, tri motocikla, jedno izviđačko oklopno vozilo, dva tenka i jedan traktor, a oštećen je 21 kamion i 2 automobila.⁷² Meta

⁶¹ AFHRA, MAFPF, A6116, 01192.

⁶² TNA, Admiralty, Intelligence, DEFE 3/162 KV5677.

⁶³ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 150/44 od 29. V. 1944.

⁶⁴ AFHRA, MAFPF, B0169.

⁶⁵ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 151/44, 30. svibnja 1944.

⁶⁶ AFHRA, MAFPF, B0167A, 00139.

⁶⁷ AFHRA, MAFPF, A6116, 01192.

⁶⁸ AFHRA, MAFPF, B0040, 00729.

⁶⁹ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 151/44, 30. V. 1944.

⁷⁰ AFHRA, MAFPF, B0040, 00730.

⁷¹ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 152/44 od 31. V. 1944.

⁷² NARA, T314, 563, Ferenschreiben Nr. 2842/44 geh. 000592.

bombardovanja u Livnu bile su koncentracije trupa, ali i pored činjenice da nije bilo djelovanja protivzračne odbrane, stradalo je civilno stanovništvo, dok efekat na izvođenje operacije Rösselsprung u vojnom smislu nije sasvim poznat.

29. maj 1944. godine

29. maj obilježen je masovnim djelovanjima bombardera USAAF-a na gradove, te lovaca na saobraćaj u širem okruženju prostora izvođenja operacije Rösselsprung, ali znatno manjim obimom lovačkih djelovanja RAF-a na njemačke jedinice u zoni borbenih djelovanja oko Drvara.

Sa ukupno 10 Spitfirea Mk.Vc 253. skvadron RAF-a dva puta je bombardovao njemačke snage. U prvom su između Prekaje i Drvara bacili 0,7 tona bombi i prijavili da su šest vozila uništili i šest oštetili, a u drugom su u Vrtočama napali tenk i štabno vozilo, a potom su logor s oko 20 vozila bombardovali s pola tone bombi.⁷³ Prilikom polijetanja na prvi zadatak vazduhoplovni narednik Harisson ranjen je eksplozijom bombe koja je otpala s njegovog aviona.

Formacija 4 Spitfirea Mk.Vc 249. i 185. skvadrona RAF-a napala je 3 vozila kod Prekaje, a sljedeća 4 Spitfirea 249. skvadrona na istom području napala su konvoj s 5 vozila.⁷⁴

Teški bombarderi B-24 Liberator iz 454, 455, 456. i 459. bombarderske grupe USAAF-a izveli su dvije serije napada na dva mjesta i sedam gradova u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. Između 9.10 i 9.25 sati bombardovani su Žegar i Zavalje pored Bihaća sa 17 aviona i 23,9 tona bombi,⁷⁵ odnosno 19 aviona i 34 tone bombi.⁷⁶ Na Bosanski Novi 33 aviona bacila su 48,3 tone bombi, a na Prijedor i Bosansku Krupu po 40 aviona bacilo je 71,5 tona bombi.⁷⁷ U drugoj seriji napada između 16.00 i 16.15

⁷³ TNA, AMS: ORB, AIR27/1512.

⁷⁴ TNA, AMS: ORB, AIR27/1499/9.

⁷⁵ AFHRA, MAFPF, A6459, 00023.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ AFHRA, MAFPF, A6459, 00021.

sati 36 aviona bacilo je 63,2 tone bombi na Drvar, 30 aviona 41,5 tona na Knin, 37 aviona 66,3 tone na Banju Luku i na Livno je 41 avion bacio 72,7 tona bombi.

Komanda XV.Geb.A.K., koja je teško stradala u bombardovanju Žegara, depešom je upozorila na mogućnost da su partizani njenu lokaciju prenijeli saveznicima.⁷⁸ U Drvaru, koji je bombardovan umjesto izvorno planiranog Bosanskog Petrovca, 500. SS padobranski lovački bataljon i 373. legionarska divizija također su imali teže gubitke.⁷⁹ U ostalim gradovima bombardovanja su pretežno izazvala teška razaranja i civilne žrtve. U Bosanskom Novom poginulo je 5 domobrana i 20 Nijemaca, ranjeno 15 domobrana i 16 Nijemaca, te je 39 civila poginulo, 33 ranjeno, a 99% objekata u gradu pretrpjelo je oštećenja.⁸⁰ U Prijedoru je srušeno 70 kuća, 170 oštećeno, a 29 civila i 6 domobrana je poginulo, 38 civila ranjeno i 6 nestalo.⁸¹ Izvještaj Glavnog nadzorništva rizničke straže navodi 80 poginulih.⁸² U Banjoj Luci je do 1. juna⁸³ pronađeno 200 žrtava, od kojih su 20 bili domobrani, oko 100 civila je ranjeno, a više javnih i privatnih zgrada i kuća je uništeno,⁸⁴ 50 njemačkih vojnika je ranjeno, a jedan poginuo, dok je više zgrada u centru potpuno razoreno.⁸⁵ Prema procjenama aerofotosnimaka, u Livnu je uništeno ili oštećeno oko 60% objekata.⁸⁶ U svim gradovima pogođene su i stradale pretežno rezidencijalne četvrti.

⁷⁸ NARA, T314, 563, Ferenschreiben Nr. 2821 Geh., 000578.

⁷⁹ Fabijan Trgo, ur., *Zbornik*, tom IV, knj. 25 (Beograd: Vojni istorijski institut Jugoslovenske narodne armije, 1965), 179, Zapovest komande 500. SS padobranskog lovačkog bataljona o prebacivanju bataljona na polazne aerodrome kod Bečkereka, Zagreba i Banje Luke, fusnota 6, 693.

⁸⁰ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 152/44, 31. svibnja 1944.

⁸¹ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 154/44, 2. VI. 1944.

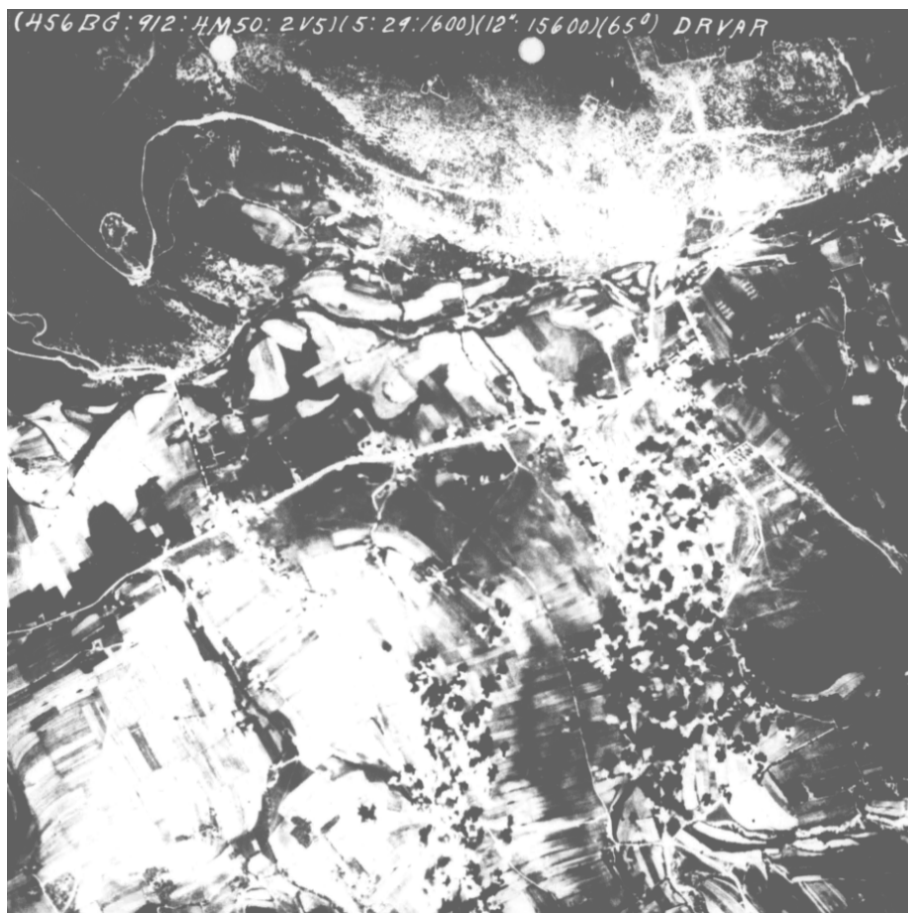
⁸² HDA, Glavno nadzorništvo rizničke straže NDH, kutija 35, 6966/44, kod Marica Karakaš Obradov, Anglo-američka bombardiranja Hrvatske u Drugom svjetskom ratu: saveznički zračni napadi na Nezavisnu Državu Hrvatsku 1943.- 1945, (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2008), 305.

⁸³ Banja Luka je bombardovana i 31. maja (op. a.).

⁸⁴ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 152/44, 31. V. 1944.

⁸⁵ TNA, Admiralty, Intelligence, DEFE 3/165, KV6412.

⁸⁶ AFHRA, MAFPE, A6459, 00055.

Fotografija 1: Vazdušni snimak bombardovanja Drvara 29. maja 1944. godine.
Izvor AFHRA.

Dvije lovačke grupe USAAF-a također su izvršile po dva napada na zemaljske ciljeve. U prvoj misiji 14. lovačke grupe USAAF-a 18 lovaca P-38J Lightning, koji su se odvojili nakon pratnje bombardera u Austriju, između Banje Luke i Mostara prijavili su uništenje ili oštećenje pet kamiona, jednog putničkog i tri teretna voza, te oko 20 ubijenih vojnika. Potporučnik Sylvester Steffes oborio je jedan Ju-87 Stuka oko 50 km sjeverno od Pule.⁸⁷ U drugoj misiji piloti 39 aviona između

⁸⁷ AFHRA, MAFPE, B0080, 01787.

Donjeg Vakufa, Jajca, Mrkonjić-Grada i Banje Luke prijavili su uništenje tri motorna vozila, šest lokomotiva, 30 vagona, od kojih su neki bili natovareni municijom i gorivom, te oko 100 ubijenih vojnika. Tokom ovog napada poručnik James Martin avionom je udario u brdo i poginuo.⁸⁸

Fotografija 2: Vazdušni snimak bombardovanja Bosanske Krupe 29. maja 1944. godine. Izvor AFHRA.

Sa 46 P-38J Lightninga 82. lovačka grupa u povratku s pratnje bombardera u Austriju na aerodromu južno od Zagreba prijavila je uništenje četiri Junkersa Ju-52, jednog bombardera Junkers Ju-88 i jednog Messerschmitta Bf-110, te oštećenje daljnja tri, a na zadarskom aerodromu

⁸⁸ AFHRA, MAFPF, B0080, 01786.

po jednog Fiata Br-20, Fi-156 Stork i Capronia Ca-313 i skladišta municije. Pored toga na pruži između Karlovca i Zagreba formacija je napala 18 lokomotiva i 100–150 vagona.⁸⁹ U drugoj misiji 48 aviona na aerodromu kod Banje Luke prijavilo je uništenje dva jednomotorna aviona, jednog tromotornog, dva Fi-156 Storch, tri dvokrilca, jednog Heinkel He-111, a vjerovatno još 2 jednomotorca, a na bihaćkom aerodromu jednog jednomotorca, jednog Macchi 202, dva Fi-156 Storch, tri Henschela Hs-126 i jednog visokokrilca. U Bihaću su zapalili depo goriva⁹⁰ na kojem bilo oko 70 vagona cisterni, a u Bosanskom Novom 20 teretnih vagona ostavili su u plamenu. U Kostajnici je napadnut voz i šest lakih tenkova, dok je putevima napadnuto pet kamiona i dva izviđačka vozila.⁹¹ Prilikom preleta Jadranskog mora prema Austriji poručnik Lawrence M. Jones zbog kvara je iskočio padobranom te je zarobljen, dok je kod Banje Luke poručnik Robert F. Clark poginuo,⁹² a poručnik Garret R. Thomas zarobljen nakon prisilnog slijetanja.⁹³

Iako manje od bombarderskih, i ovi napadi izazvali su civilne žrtve. Kod Turbeta je u napadu na voz poginulo troje, a ranjeno sedam civila,⁹⁴ a u Zavidovićima je devet civila poginulo, a 15 ranjeno.⁹⁵ U Lisičićima je u putničkom vozu poginulo šest civila, a više ranjeno,⁹⁶ a između Konjica i Ostrošca također u putničkom vozu poginuo je jedan njemački vojnik, jedan ustaša i tri civila, a 13 je ranjeno.⁹⁷ U Dubici je poginuo jedan domobran, a devet osoba je ranjeno.⁹⁸

⁸⁹ AFHRA, MAFPE, B0169, 00419.

⁹⁰ TNA, Admiralty, Intelligence, DEFE 3/164 KV6047.

⁹¹ AFHRA, MAFPE, B0169, 00414.

⁹² NARA, Record group: 242, File unit: ME-1278.

⁹³ NARA, Record group: 242, File unit: ME-1277.

⁹⁴ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 152/44, 31. V. 1944.

⁹⁵ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 154/44, 2. VI. 1944.

⁹⁶ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 151/44, 30. V. 1944.

⁹⁷ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 152/44, 31. V. 1944.

⁹⁸ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 153/44, 1. VI. 1944.

Tokom noći noćni lovac Beaufigther Mk.VIF 255. eskadrile RAF-a od 21.30 do 22.46 sati patrolirao je između Bihaća i Banje Luke. Patrola je bila bez događaja.⁹⁹

Napadi teških bombardera u kojima je tog dana bačeno 492,9 tona bombi na saobraćajna čvorišta i koncentracije trupa *radi blokade saobraćaja i izazivanja opšteg haosa*¹⁰⁰ mahom su pogodili rezidencijalna područja gradova i izazvali masovna stradanja civilnog stanovništva i razaranje imovine. Više od polovine ukupno bačenih bombi u odgovoru na operaciju Rösselsprung USAAF je bacio ovog dana.

30. maj 1944. godine

Od početka ofanzive štabovi NOVJ u više navrata tražili su djelovanja savezničke avijacije. Dana 29. maja komanda 1. proleterskog korpusa radiogramom je tražila od 8. korpusa da putem savezničke vojne misije od komande u Italiji u ime Josipa Broza Tita traži da avijacija napadne cestu Jajce – Mrkonjić – Mliništa i Drvar – Grahovo – Knin, dok su ranije traženi napadi na komunikaciju Livno – Grahovo, te djelovanja na saobraćaj na prostoru na kojem je izvođena operacija.¹⁰¹

Nastavljena su djelovanja teških bombardera napadom 55 B-17 Flying Fortress 301. i 463. bombarderske grupe USAAF-a na ranžirnu stanicu Zagreb-istok sa 82 tone bombi. Uništeno je nekoliko vagona i istovarene zalihe, te su izazvani eksplozija i požari u njenom središtu, a na susjednom aerodromu uništena su najmanje tri aviona,¹⁰² te najmanje šest civila ubijeno, a četiri ranjeno u okolnim naseljima Dubrava i Rosnička Trnava.¹⁰³

⁹⁹ TNA, AMS: ORB, AIR27/1519/110.

¹⁰⁰ Ovo je formulacija iz naređenja za bombardovanja (op. a.).

¹⁰¹ Fabijan Trgo, ur., *Zbornik*, tom IV, knj. 25 (Beograd: Vojni istorijski institut Jugoslovenske narodne armije, 1965), 166, Izvod iz knjige predatih i primljenih radiograma štaba 1. Proleterskog korpusa za maj 1944. godine, 621.

¹⁰² AFHRA, MAFPF, A6116, 01171.

¹⁰³ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 152/44, 31. svibnja 1944.

Dvije misije sa po šest i dvanaest Maraudera Mk.II izvršio je 12. skvadron SAAF-a. U prvoj je s 11 tona bombi bombardovano Mlinište, a u drugoj s 21,8 tona Prekaja, gdje je izazvana velika eksplozija i viđen krater promjera oko 60 metara.¹⁰⁴ Nakon prve misije pratnja od 7 Spitfirea Mk.Vc, 253.¹⁰⁵ i 73.¹⁰⁶ skvadrona RAF-a kod Vaganja oštetila je tri oklopna vozila, a dva motogusjeničara i kamion uništila. Tokom druge piloti sedam aviona iz 249.¹⁰⁷ i 253.¹⁰⁸ skvadrona RAF-a nad putevima nisu primijetili nikakav saobraćaj.

Bombarderi Baltimore Mk.V 21. eskadrile SAAF-a također su izvršili dva zadatka s ukupno 23 borbeno leta. U prvom je 8,4 tona bombi zbog navigacione greške umjesto na Prekaju bačeno na Drvar, a u drugom 7,2 tona bombi na Mliništa.¹⁰⁹ Drugo bombardovanje pogodilo je Šesti bataljon Prve proleterske divizije,¹¹⁰ te je šest partizana poginulo, a 20 ranjeno.¹¹¹ Pratnja od sedam Spitfirea Mk.Vc iz 253. i 73. skvadrona RAF-a između Brinja i Senja uništila je pet, oštetila pet kamiona¹¹² i uništila cisternu kod Bosanskog Grahova.¹¹³

Na prvom zadatku 223. skvadron RAF-a s 12 Baltimorea Mk.V također je zbog navigacione greške bacio 9,5 tona bombi na Drvar,¹¹⁴ dok je na drugom 12 aviona bacilo 7,4 tona bombi na Mliništa.¹¹⁵ Pratnja s prvog zadatka – 6 Spitfirea Mk.Vc 249. skvadrona RAF-a na pravcu

¹⁰⁴ TNA, AMS: ORB, AIR27/173_1.

¹⁰⁵ TNA, AMS: ORB, AIR27/1512/9.

¹⁰⁶ TNA, AMS: ORB, AIR27/634/10.

¹⁰⁷ TNA, AMS, AIR27/1499/9.

¹⁰⁸ TNA, AMS, AIR27/1512/9.

¹⁰⁹ TNA, AMS, AIR27/269/5.

¹¹⁰ Odić navodi da je bombardovan 4. bataljon (op. a.).

¹¹¹ Fabijan Trgo, ur., *Zbornik*, tom IV, knj. 25 (Beograd: Vojni istorijski institut Jugoslovenske narodne armije, 1965), 166, Izvod iz knjige predatih i primljenih radiograma štaba 1. proleterskog korpusa za maj 1944. godine, 629. i 631.

¹¹² TNA, AMS: ORB, AIR27/1512/9.

¹¹³ TNA, AMS: ORB, AIR27/634/10.

¹¹⁴ AFHRA, MAFPE, A6015, 00354.

¹¹⁵ TNA, AMS, AIR27/1375/46.

Drvar – Bosanski Petrovac – Bihać – Bosanska Otoka uništila je dva vozila,¹¹⁶ dok dva aviona 73. skvadrona iz pratnje na drugom zadatku nisu primijetili saobraćaj.

Lovci USAAF-a također su izvršili dvije misije. Nakon odvajanja od bombardera koje su pratili 43 P-38J Lightning 1. lovačke grupe kod Bihaća su uništili jedrilicu na aerodromu, te su napali vozila sjeverozapadno od grada i nekoliko vagona na željezničkoj stanici, te još četiri vozila, vozilo veze, radarsku stanicu i svjetionik.¹¹⁷

I 82. lovačka grupa nakon pratnje bombardera prema Hrvatskoj i Austriji s 37 lovaca P-38J Lightning USAAF-a na bihaćkom aerodromu uništila je dva transportna aviona pod maskirnim mrežama, te je napala 10 teretnih vozila na putevima od Zagreba prema Bihaću.¹¹⁸

Četiri patrole RAF-ovih lovaca, 4 Spitfirea Mk.Vc 1435. skvadrona, dvije od dva i četiri Spitfirea 249. skvadrona¹¹⁹ i dva Spitfirea Mk.IX 32. skvadrona¹²⁰ između Knina, Bihaća, Bosanskog Novog i Bosanskog Petrovca nisu uočili nikakav saobraćaj koji bi napali.

Posljedni zadatak tog dana izvršio je noćni lovac Beaufighter Mk.VIF 255. skvadrona RAF-a na prostoru od Mostara, preko Banje Luke i Bihaća prema Gospiću. Pilot je prijavio saobraćaj između Banje Luke i Bihaća, ali nije izvršio napad.¹²¹

Laki i srednji bombarderi MATAF-a su 30. maja izvršili šest napada sa 71 borbenim letom na koncentracije njemačkih snaga na prostoru sjeverozapadne Bosne. XV.Geb.A.K. izvijestio je o velikim štetama koje su na vozilima izazvala bombardovanja.¹²² Ne postoje sačuvani izvještaji o civilnim žrtvama savezničkog bombardovanja u Drvaru, jer nakon

¹¹⁶ TNA, AMS, AIR27/1499/10.

¹¹⁷ AFHRA, MAFPE, B0169, 00410.

¹¹⁸ AFHRA, MAFPE, B0169, 00721.

¹¹⁹ TNA, AMS: ORB, AIR27/1499/10.

¹²⁰ TNA, AMS: ORB, AIR27/2343/10.

¹²¹ TNA, AMS AIR27/1519.

¹²² NARA, T314, 563, Ferenschreiben Nr. 2862/44 geh. 000570.

povlačenja partizanskih snaga u gradu nije bilo civilne vlasti, a njemačka vojna uprava nije vodila evidencije o žrtvama među stanovništvom.

31. maj 1944. godine

Spitfirei Mk.Vc 253. skvadrona RAF-a izvršili su četiri zadatka sa 16 borbenih letova. Kod Sanskog Mosta onesposobili su lokomotivu, te napali vojnike koji su iskočili iz vagona i nanijeli im gubitke, a na sljedećem zadatku zapalili su sedam od 36 vagona natovarenih električnom opremom, od kojih su tri eksplodirala. U okolini Otočca napali su jedan motogusjeničar, zatim još jedan motogusjeničar i kamion natovaren bu-radima s gorivom kod Priluke, te kamion koji je prevozio vojnike kod Bosanskog Grahova, a prijavili su da su najmanje 10 vojnika ubili.¹²³

Četiri Spitfirea Mk.Vc 73. skvadrona RAF-a između Glamoča i Mliništa napali su jedno vozilo, a u Podbrđu jedan voz.¹²⁴ Greškom su na pruzi napali borce 2. bataljona 3. krajiške brigade i dva ranili,¹²⁵ dok patrola od četiri Spitfirea Mk.Vc 87.¹²⁶ i 249.¹²⁷ skvadrona RAF-a na putevima prema Banjoj Luci nije uočila ništa što bi napala, ali u povratku je uništila dva motorna vozila.

Ovog dana tri puta je bombardovan Mrkonjić Grad i ponovo dva puta Banja Luka.

Mrkonjić-Grad tri puta su bombardovali 21. skvadron SAAF-a¹²⁸ i 223. skvadron RAF-a¹²⁹ sa 36 borbenih letova lakih bombardera Baltimore Mk.V, svaki put s pratnjom od 6 Spitfirea Mk.IX 1. skvadrona

¹²³ TNA, AMS: ORB, AIR27/1512/9.

¹²⁴ TNA, AMS: ORB AIR27/634/10.

¹²⁵ Fabijan Trgo, ur., *Zbornik*, tom V, knj. 26 (Beograd: Vojni istorijski institut Jugoslovenske narodne armije, 1965), 38, Izvještaj štaba 3. proleterske (krajiške) brigade od 9. juna 1944. štabu 1. proleterske divizije o dejstvu brigade na prostoru Glamoč – Livno – Mliništa, 161.

¹²⁶ TNA, AMS: ORB, AIR27/713/10.

¹²⁷ TNA, AMS: ORB, AIR27/1499/10.

¹²⁸ TNA, AMS: ORB, AIR27/269/5.

¹²⁹ TNA, AMS: ORB, AIR27/137/45.

SAAF-a,¹³⁰ te su bacili ukupno 35,2 tone bombi. Jedna misija 21. skvadrona nije se srela s pratnjom te su se avioni vratili u bazu. Sva bombardovanja pogodila su grad, a nakon njih su primijećene i sekundarne eksplozije. U bombardovanju Mrkonjić Grada oko 80 stanovnika grada je poginulo, a isto toliko je ranjeno, dok su mnoge kuće porušene.¹³¹

Banju Luku dva puta je bombardovao 12. skvadron SAAF-a s ukupno 24 borbeni leti Maraudera Mk.II¹³² s pratnjom 6 Spitfirea Mk.IX 32. skvadrona RAF-a na prvom, te 5 na drugom bombardovanju.¹³³ Na grad je bačena 41 tona bombi, koje su pogodile rezidencijalne dijelove grada. Srušen je Hirurški odjel Vojne bolnice i više objekata u centru i starom dijelu grada, a nakon napada civilno stanovništvo mahom je izbjeglo iz grada.¹³⁴ Piloti lovačke pratnje izvijestili su da su nakon bombardovanja dim i vatra bili vidljivi s udaljenosti 50–60 kilometara.

¹³⁰ TNA, AMS: ORB, AIR27/11.

¹³¹ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 158/44 od 6. VI. 1944. godine.

¹³² TNA, AMS: ORB, AIR27/173_1.

¹³³ TNA, AMS: ORB, AIR27/363/10.

¹³⁴ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 154/44 od 2. VI. 1944. godine.

Fotografija 3: Vazdušni snimak bombardovanja Mrkonjić-Grada 31. maja 1944. godine. Izvor: National Archives, London.

Tokom dana RAF je djelovao i na drugim pravcima s dvije patrole sastavljene od ukupno 8 Spitfirea Mk.Vc 87.¹³⁵, 249.¹³⁶ i 1435.¹³⁷ skvadrona upućene prema Mostaru i Sarajevu. Jedna nije uočila mete, a druga je između Mostara i Ilidže napala tri voza, dok je u povratku uništila jedno motorno vozilo.

¹³⁵ TNA, AMS: ORB, AIR27/713/10.

¹³⁶ TNA, AMS: ORB, AIR27/1499/10.

¹³⁷ TNA, AMS: ORB, AIR27/2343/10.

Laki i srednji bombarderi 31. maja izvršili su pet zadataka u kojima su ponovo izazvane civilne žrtve uz sumnjiv učinak na samu operaciju Rösselsprung. Učinak lovaca bio je relativno skroman s obzirom na znatno manji obim njemačkog saobraćaja u zoni djelovanja. Naime, zbog gubitaka koje su nanosili saveznički avioni XV.Geb.A.K. 30. maja izdao je naređenje da se sav saobraćaj i marševi vrše isključivo noću.¹³⁸

Fotografija 4: Bombarder Marauder Mk.II 12. skvadrona Južnoafričkog ratnog vazduhoplovstva tokom bombardovanja Banje Luke 31. maja 1944. godine.

Izvor: Imperial War Museum.

1. juni 1944. godine

Od ovog dana savezničke taktičke vazdušne snage već su pomicala fokus sa sjeverozapadne Bosne, te su samo dva zadatka izvršena nad ovim prostorom.

Od dvije misije 253. skvadrona RAF-a samo jedna sa 4 Spitfirea Mk.Vc izvršena je iznad sjeverozapadne Bosne tokom koje su na

¹³⁸ NARA, T314, 563, Ferenschreiben Nr. 2875/44 geh. 000834.

Bihaćkom aerodromu zapaljeni 2 Ju-87 Stuke i 2 Henshela Hs-126. Druga je izvršena pravcem Knin – Gospić – Otočac, te je napadnuta kolona zaprežnih kola.¹³⁹

Također, od dvije misije 73. skvadrona RAF-a jedna je bila nad sjeverozapadnom Bosnom. 4 Spitfirea Mk.Vc s pratnjom 2 Spitfirea Mk.IX 32 skvadrona¹⁴⁰ bombardovala su Drvar sa 1,9 tona bombi, te u povratku uništila jedan motocikl s prikolicom i jedan kamion.¹⁴¹ U drugoj misiji 4 aviona su napala dva voza između Mostara i Konjica, a na dva zadatka koja su sa po 2 Spitfirea Mk.Vc izvršili 87.¹⁴² i 1435.¹⁴³ skvadron RAF-a od Rogoznice do Sarajeva nije uočen nikakav saobraćaj koji bi bio napadnut.

2. juni 1945. godine

2. juna 253. skvadron RAF-a ponovo je izvršio dva zadatka. U prvom su dva od četiri Spitfirea Mk.Vc koja su bombardovala Supetar na Braču produžila misiju i u Drnišu napala 4 vagona, a u drugom su 4 aviona kod Bosanskog Grahova napala kolonu od oko 50 kamiona, te najmanje 6 zapalila, a mnoge ostavila u dimu.¹⁴⁴

Dvije patrole sa po četiri Spitfirea Mk.Vc izvršio je 73. skvadron RAF-a nad prugom Mostar – Sarajevo napavši pri tome pet lokomotiva i nekoliko vagona,¹⁴⁵ dok je kombinovana formacija od po dva Spitfirea Mk.Vc iz 87.¹⁴⁶ i 249.¹⁴⁷ skvadrona izvršila patrolu prema Sarajevu, te kod Obrovca oštetila lokomotivu.

¹³⁹ TNA, AMS: ORB, AIR27/1512/11.

¹⁴⁰ TNA, AMS: ORB, AIR27/363/12.

¹⁴¹ TNA, AMS: ORB AIR27/634/11.

¹⁴² TNA, AMS: ORB, AIR27/713/12.

¹⁴³ TNA, AMS: ORB, AIR27/2343/12.

¹⁴⁴ TNA, AMS: ORB, AIR27/1512/11.

¹⁴⁵ TNA, AMS: ORB AIR27/634/11.

¹⁴⁶ TNA, AMS: ORB, AIR27/713/12.

¹⁴⁷ TNA, AMS: ORB, AIR27/1499/12.

Posljednju patrolu tog dana izvršio je noćni lovac Beaufighter Mk.VIF iz 255. skvadrona RAF-a između Bihaća i Banje Luke. Pilot je primijetio svjetla na putevima i šumski požar kod Bravskog.¹⁴⁸

Njemačka ofanziva na prostoru sjeverozapadne Bosne i Krajine potrajala je do 6. juna, pa su i saveznička vazduhoplovstva nastavila djelovanja nad sjeverozapadnom Bosnom. No kako je intenzitet saobraćaja opao, a u noći 2/3. juna Josip Broz Tito i osoblje Vrhovnog štaba avionima evakuisani s Glamočkog polja, opao je i intenzitet vazdušne podrške, a avijacija je bila ponovo usmjeravana na mete van samog područja odvijanja operacije.

Djelovanja od 2. do 6. juna 1944. godine

Pored evakuacije Tita na smanjenje intenziteta vazdušnih djelovanja uticalo je pokretanje operacije Flounced¹⁴⁹ u noći 1/2. juna, iskrcavanja na Brač zajedničkih snaga saveznika i NOVJ-a radi pokušaja smanjenja pritiska u sjeverozapadnoj Bosni, što je uključilo i djelovanja vazduhoplovstva. 6, 73, 253, 255. i 1435. skvadron RAF-a do 4. juna izvršili su 27 zadataka sa 64 borbena leta u podršci ovoj operaciji, pri čemu su piloti 73. skvadrona oborili 2 njemačka lovca Messerschmitt Bf-109G. Pored toga USAAF je bombardovao Split i Omiš, dok su Italijanske savezničke vazduhoplovne snage (ACI) napale most u Skradinu. Šire posmatrano, kako je povod za pokretanje operacije Flounced bio privlačenje snaga iz sjeverozapadne Bosne, zadaci izvršeni iznad Brača, okolnog akvatorija i na obali između 2. i 4. juna, iako su bili odvojena operacija, dio su savezničkog odgovora na operaciju Rösselsprung.

Zaključno sa 6. junom 1944. godine, kada je formalno okončana operacija Rösselsprung, 32, 73. i 253. skvadron izvršili su još 24 zadatka i 75 borbenih letova izviđanja, ofanzivnih patrola i lovačke pratnje nad

¹⁴⁸ TNA, AMS: ORB, AIR27/1519_1.

¹⁴⁹ Dr. Kažimir Pribilović, Četvrti pomorski obalni sektor mornarice NOVJ 1943–1945. (Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1988), 276.

istočnom jadranskom obalom, a od toga svega 9 zadataka sa 34 borbenih leta nad sjeverozapadnom Bosnom i Krajinom. Pri tome su izgubili još dva aviona. 6. juna 1944. godine vođa sekcije 73. skvadrona Vincent Henry Twomey morao je iskočiti padobranom kod Knina, te je zarobljen,¹⁵⁰ a vođa sekcije 253. skvadrona Kanadanin Joseph Michael Guy Leroy Lavoie poginuo je prilikom napada na voz kod Konjica.¹⁵¹ Posljednji bombarderski zadatak u odgovoru na operaciju Rösselsprung izvršili su 5. juna 12 bombardera Marauder Mk.II 12. skvadrona SAAF-a bombardovanjem Cazina sa 21,5 tona bombi.¹⁵² Prema izvještaju lokalnih vlasti, u bombardovanju je poginulo 20, a ranjeno je 40 mahom ustaša,¹⁵³ dok potpuni podaci o civilnim žrtvama nisu pronađeni.

Efekti i posljedice savezničkog odgovora na operaciju Rösselsprung

Iako su prva djelovanja izvršena 25. maja, u izvještajima savezničkih jedinica tek od 26. maja 1944. stoji da su zadaci izvršavani kao *podrška partizanima, Titu, Titovim snagama, otporu u Jugoslaviji ili po zahtjevu partizana*, zapravo protiv jedinica pod komandom njemačkog XV brdskog armijskog korpusa i Luftwaffe, koje su izvodile operaciju. Od 25. maja do 6. juna u ovoj kampanji učestvovala su sve organizacione jedinice Savezničkog mediteranskog ratnog vazduhoplovstva i izvršile ukupno 110 borbenih zadataka sa 1207 operativnih letova,¹⁵⁴ te su bacili 882,5 tona bombi. Od toga 85 zadataka sa 658 borbenih letova izvršili su lovci, 14 zadataka sa 165 borbenih letova izvršili su laki i srednji bombarderi, a 11 zadataka sa 384 borbenih leta izvršili su teški bombarderi. Poređenja radi, u to vrijeme MAAF je dnevno samo iznad Italije

¹⁵⁰ Web-site allprtfirepilots.org, <https://allspitfirepilots.org/pilots/3779> (pristupljeno: 17. 4. 2025. godine).

¹⁵¹ Web-site allprtfirepilots.org, <https://allspitfirepilots.org/pilots/765> (pristupljeno: 18. 4. 2025. godine).

¹⁵² TNA, AMS: ORB, AIR27/173_2.

¹⁵³ HDA, MINORS, Dnevno izvješće Ia broj 160/44 od 8. VI 1944.

¹⁵⁴ U ovo nisu uračunati letovi transportnih aviona kojima je dostavljana pomoć (op. a.).

u prosjeku izvršavao 1382 borbena leta i bacao 765 tona bombi!¹⁵⁵ Ako ovome dodamo i operacije teških bombardera nad teritorijom Reicha, protiv rumunskih naftnih izvora, te taktičke operacije nad Mediteranom, vidimo da je udio zadataka izvršenih iznad sjeverozapadne Bosne u ukupnom broju zadataka zapravo veoma mali.

MAAF je u djelovanjima primjenjivao doktrinu kakvu je u to vrijeme uspješno koristio na Apeninskom poluostrvu. Bombarderi su napadali saobraćajna čvorišta, dok su lovci djelovali protiv svakog saobraćaja zatečenog na putevima i prugama¹⁵⁶ kako bi onemogućili manevar i snabdijevanje njemačkim snagama. Njemački izvještaji govore da su najveći efekat na dinamiku operacije imali napadi lovačkih aviona na drumski saobraćaj u samoj zoni operacije. Prema preliminarnom izvještaju o njemačkim gubicima u operaciji Rösselsprung, Nijemcima su do 5. juna uništena 144 motorna vozila, 2 tenka, 3 oklopna vozila, dok su oštećena 73 motorna vozila, 2 tenka i 3 oklopna vozila.¹⁵⁷ U konačnom izvještaju¹⁵⁸ o rezultatima operacije do 7. juna ovi gubici svedeni su na uništenih 98 motornih vozila, 4 izviđačka oklopna vozila, 1 oklopni transporter, 1 tenk, 1 komandno vozilo i 1 pontonsko vozilo, dok je iz stroja na duže vrijeme izbačeno 46 vozila, 2 oklopna izviđačka vozila i 1 oklopni transporter.¹⁵⁹ U napadima na željeznicu i vozove saveznički piloti prijavili su uništenje 27 lokomotiva i 132 vagona, te oštećenje najmanje 10 lokomotiva i 150 vagona. Vazduhoplovstvu su također naneseni značajni gubici. Pored 13 oborenih aviona prijavljeno je uništenje 82 i oštećenje 23 aviona na zemlji.

¹⁵⁵ Brigadier General Lauris Nordstat "Airlock in Italy", u: *Air Power in Mediterranean, Headquarters Mediterranean Allied Air Forces*, February 1945, 51.

¹⁵⁶ Norstad, 53.

¹⁵⁷ NARA, T316, 563, Erfolg Unterhemen Rösselsprung Nr. 3013/44 geh. 000444.

¹⁵⁸ Dragoslav Džinić, ur., *Zbornik*, tom XII, knj. 4 (Beograd: Vojni istorijski institut Jugoslovenske narodne armije, 1979), 121, Izvještaj komande XV brdskog armijskog korpusa od 8. juna 1944. komandi 2. oklopne armije o postignutim rezultatima i obostranim gubicima u operaciji Reselšprung. 339–341.

¹⁵⁹ Odić, analizirajući razlike u brojevima poginulih njemačkih vojnika, u navedenim izvještajima nalazi da je moguća razlika između dva izvještaja nastala jer u konačnom izvještaju nisu uvršteni gubici SS-a (op. a.).

Stvarni udio u njemačkim gubicima koje je nanijela avijacija veoma je teško procijeniti, djelimično zato što su u dostupnim izvještajima savezničkih pilota rezultati često preuveličani u odnosu na njemačke izvještaje, a djelimično jer su Nijemcima gubitke nanijele i snage NOVJ-a, koje su na pravcima nastupanja Wehrmachta i SS-a vodile žestoke borbe kako bi omogućile odstupanje Vrhovnog štaba. Partizani su računali na djelovanja savezničke avijacije¹⁶⁰ i našli način za njihovo iskorištavanje. Jedan od načina bio je postavljanje blokada na putevima radi usporavanja njemačkih kolona koje su onda bile izložene vazдушnim napadima na otvorenom¹⁶¹ ili, kad bi bilo moguće, pokretanjem vlastitih juriša ne-
tom nakon vazдушnih napada.¹⁶²

¹⁶⁰ Fabijan Trgo, ur., *Zbornik*, tom IV, knj. 25 (Beograd: Vojni istorijski institut Jugoslovenske narodne armije, 1965), 166, Izvod iz knjige predatih i primljenih radiograma štaba 1. proleterskog korpusa NOVJ-a za maj 1944, 623.

¹⁶¹ Fabijan Trgo, ur., *Zbornik*, tom IV, knj. 25 (Beograd: Vojni istorijski institut Jugoslovenske narodne armije, 1965), 276, Izvještaj štaba 5. korpusa od maja 1944. Vrhovnom štabu NOV-a i POJ-a o situaciji u zapadnoj Bosni, 468.

¹⁶² TNA, AMS: ORB, AIR27/1512/9.

Datum	25. 5.	26. 5.	27. 5.	28. 5.	29. 5.	30. 5.	31. 5.	1. 6.	2. 6.	do 6. 6.	Ukupno											
	Zadataka	Letova	Zadataka	Zadataka	Letova	Zadataka	Zadataka	Zadataka	Zadataka	Letova	Zadataka											
	Zadataka	Letova	Zadataka	Zadataka	Letova	Zadataka	Zadataka	Zadataka	Zadataka	Letova	Zadataka											
Mediterransko obalno ratno vazduhoplovstvo (MACAF)																						
249. sqd. RAF		1		1	8	1.5	6	4	15	0.5	2		0.5	2		8.5	39					
255. sqd. RAF		1	1			1	1	1	1				1	1		4	4					
1435. sqd. RAF				1	3			1	2			2	8			4	13					
32. sqd. RAF		2	4	1	2	0.5	2		2	2	11	1	2	1	2	5	18	13.5	43			
73. sqd. RAF	2	8	2	8		3	12		3	8	1	4	1	4	1	0.5	2	13.5	50			
87. sqd. RAF											0.5	2	1	2	0.5	2		2	6			
185. sqd. RAF		1	2	1	3	1.5	5	0.5	2								4	12				
253. sqd. RAF		2	12	1	4	4	18	2	10	3	12	4	16	1	4	1	3.5	14	21.5	94		
MACAF	2	8	9	33	3	9	11	48	5	19	13	40	8	35	6	20	5	15	9	34	71	261

Mediterransko taktičko ratno vazduhoplovstvo (MATAF)																	
12. sqd. SAAF								1	12		2	24	2	24	2	24	72
21. sqd. SAAF								1	12		2	23	1	12			47
223. sqd. RAF											2	24	2	22			46
1. sqd. SAAF								1	8				3	17			25
MATAF	0	0	0	0	0	0	0	3	32	0	0	6	71	8	75	0	190

Mediterransko strateško ratno vazduhoplovstvo (MASAF)																	
99. BG USAAF																1	36
301. BG USAAF											0.5	27				0.5	27
463. BG USAAF											0.5	28				0.5	28
454. BG USAAF									2	63						2	63
455. BG USAAF									2	77						2	77

[illegible]

Tabela 1. Pregled djelovanja komandi nižeg ranga Mediteranskih savezničkih vazdušnih snaga tokom odgovora na operaciju Rösselsprung od 25. maja do 6. juna 1944. godine.

Izuzev napada koji su pogodili garnizon u Žegar, te 500. padobranski lovački bataljon SS-a i dio 373. divizije u Drvaru, efekti teških bombardera USAAF-u nisu bili vidljivi na samom izvođenju njemačkih ofanzivnih djelovanja, ali su posljedice na civilno stanovništvo i imovinu bile teške i mnogo očiglednije. Bombarderska djelovanja izvršena su na mete koje je u oktobru 1943. naznačio Vrhovni štab NOV-a i POJ-a.¹⁶³ Zbog straha da bi ti zahtjevi za bombardovanjima mogli biti neka vrsta osvete u unutarjugoslavenskom sukobu, u komandi MASAF-a odlučeno je da napadi teškim bombarderima budu izvedeni manjim brojem aviona i bombama manje mase nego što je uobičajeno.¹⁶⁴ Sami ciljevi bombardovanja dati su prilično općenito bez specifikacije pojedinačnih ključnih meta, što može biti i rezultat nedovoljnih obavještajnih podataka ili neupućenosti kadrova NOVJ-a u načine i metode saradnje sa stratejskim vazduhoplovstvom, a kao posljedicu je imalo velike kolateralne žrtve i ogromna razaranja. Sličan su efekat imala bombardovanja lakih i srednjih bombardera RAF-a i SAAF-a, izuzev napada na područja Mliništa i Prekaje. O efektivnosti bombardovanja tih dvaju mjesta svjedoči njemački izvještaj da su dijelovima 7. SS divizije Prinz Eugen i 105. SS izviđačkom puku u rejonu Mliništa bombardovanjima uništena većina vozila, te su zauzeli početne položaje za dalje napredovanje s danom zakašnjenja.¹⁶⁵ Ponovljena bombardovanja istih gradova samo su povećala razaranja još uvijek bez jasnog efekta na samo izvođenje operacije. Iako su neki gradovi bombardovani po dva ili više puta, Bosanski Petrovac, u kojem su njemačke snage uspostavile bazu za snabdijevanje,¹⁶⁶ nije bombardovan. To također ukazuje na nedovoljnu obavještajnu pripremu i nedostatak koordinacije prilikom planiranja i izvođenja zadataka jer je samo bombardovanje izvršeno po zahtjevu upućenom

¹⁶³ TNA, British Military Missions and Liaison With Allied Forces, signatura WO 202/391.

¹⁶⁴ Richard G. Davis, *Bombing the European Axis Powers-A Historical Digest of the Combined Bomber Offensive 1939-1945* (Maxwell Air Force Base: Air University Press, 2006), 345.

¹⁶⁵ NARA, T314, 563, XV.G.A.K. Ferenschreiben Nr. 2911/44 geh. 000533.

¹⁶⁶ NARA, T314, 563, Pz.A.O.K.2. Funtspruch Nr. 211/44 okd. 000602.

kada je Bosanski Petrovac bio u partizanskim rukama. Prema nepotpunim podacima, u ovom periodu najmanje je 350 civila poginulo i nestalo, dok je najmanje 225 ranjeno, te je uništena stambena, komunalna i humanitarna infrastruktura, a stanovništvo, što zbog straha, što zbog razaranja, bilo je primorano da izbjegne. Humanitarne posljedice ovih bombardovanja tek su djelimično analizirane.

	26. 5.	28. 5.	29. 5.	30. 5.	31. 5.	1. 6.	5. 6.	Ukupno
Banja Luka			66.3		41			107.3
Bihać	93	1.5						94.5
Bosanski Novi		18.1	48.3					66.4
Bosanska Krupa			71.5					71.5
Cazin							21.5	21.5
Drvar			63	17.9		1.9		82.8
Knin		1.5	41.5					43
Livno		10.2	72.7					82.9
Mlinište				25.6				25.6
Mrkonjić-Grad					35.2			35.2
Prekaja				21.8				21.8
Prijedor			71.5					71.5
Zagreb (stanica Istok)				82				82
Zavalje (kod Bihaća)			23.9					23.9
Žegar (kod Bihaća)			34					34
Ukupno	93	31.3	492.7	147.3	76.2	1.9	21.5	863.9

Tabela 2. Pregled tonaže bombi bačenih na gradska i seoska područja tokom odgovora na operaciju Rösselsprung od 25. maja do 6. juna 1944. godine.

I pored vazdušne premoći koju su imale te višestrukih napada na njemačke aerodrome u kojima je uništen i oštećen značajan broj aviona, saveznička vazduhoplovstva nisu uspjela potpuno onesposobiti Luftwaffe da pruža neposrednu vazdušnu podršku svojim kopnenim snagama.¹⁶⁷ To je omogućilo da Luftwaffe tokom operacije izvrši oko 440

¹⁶⁷ NARA, T314, 563, Ferenschreiben Nr. 2932/44 geh. 000823.

borbenih letova, u kojima se naročito istakla na pravcima napredovanja 373. legionarske divizije.¹⁶⁸ Tek su intenzivni napadi teških bombardera i lovaca USAAF-a na aerodrome usloveli da Luftwaffe naredi razmještanje i evakuaciju aviona na dalje aerodrome kako bi izbjegli uništenje na zemlji,¹⁶⁹ tako da je to mnogo više uticalo na sposobnost sudjelovanja njemačke avijacije s kopnenom vojskom. Također, snabdijevanje trupa iz vazduha moralo se obavljati isključivo noću.¹⁷⁰ Zbog udaljenosti koju su morali preletjeti iz baza u Italiji do Visa, te od Visa do zone djelovanja Saveznicima je preostajalo manje vremena za patroliranje,¹⁷¹ a zbog potrebe za intenzivnim djelovanjem nad Apeninskim poluostrvom resursi za djelovanja s istočne strane Jadrana bili su ograničeni. Saveznici, pored toga, na Balkanu nisu imali ni radare, ni službu za vazdušno osmatranje, javljanje i navođenje koja bi lovce navodila na njemačke avione. Iako je u vrijeme pokretanja operacije Rösselsprung u Drvaru već djelovala saveznička meteorološka služba sa svojom radiostanicom,¹⁷² te su sve savezničke misije imale svoje radiostanice kojima su komunicirale s komandom u Italiji, a na partizanskom aerodromu kod Bosanskog Petrovca nalazio se BATS – Balkan Air Terminal Service tim sa sredstvom veze koji je omogućavao komunikaciju zemlja – zrak,¹⁷³ u jedinicama NOVJ-a tada nisu postojala odgovarajuća sredstva veze, ni oficiri za navođenje avijacije kakve su imale njemačke snage ili savezničke snage u Italiji, pa je i podrška lovačke avijacije bila posredna, koncentrisana na mete na otvorenom prostoru. Nemogućnost komunikacije sa savezničkom borbenom avijacijom u dva navrata dovela je do prijateljske vatre na partizanske jedinice. Saveznicima je prostor za borbeno djelovanje avijacije bio ograničen na ključne komunikacije i otvorene prostore na

¹⁶⁸ NARA, T316, 563, Erfolg Unterhemen Rösselsprung Nr. 3013/44 geh. 000444.

¹⁶⁹ TNA, Admiralty, Intelligence, DEFE 3/162, KV5630.

¹⁷⁰ TNA, Admiralty, Intelligence, DEFE 3/165, KV6298.

¹⁷¹ Krstarećom brzinom Spitfire Mk.Vc mogao je stići od Visa do Bihaća za oko 45 minuta; isto vremena trebao jen za prelet od baza u Italiji do Visa (op. a.).

¹⁷² Leary, 10.

¹⁷³ Ibid., 28.

kojima je bilo moguće identifikovati snage na tlu, zbog čega su uglavnom napadali transporte, jedinice na maršu, te veće mete poput aerodroma i željeznice, ali su i takvim djelovanjima saveznički lovci ostvarili značajnu ulogu u usporavanju njemačkog napredovanja.

Iako nije bilo nikakvog otpora njemačke lovačke avijacije čiji su se avioni povlačili pred savezničkim izbjegavajući borbu, aerodromi i trupe bili su zaštićeni lakom protivavionskom artiljerijom, posebno opasnom za lovačke avione koji zamaljske ciljeve napadaju u brišućem letu, te je to bio najveći uzrok savezničkih gubitaka. Do 6. juna saveznička vazduhoplovstva u kampanji suzbijanja operacije Rösselsprung izgubila su 8 aviona, RAF 5, a USAAF 3 – sedam od protivavazdušne odbrane, a jedan je tokom izvršenja zadatka udario u brdo. Četiri pilota su poginula, tri su, uključujući jednog komandanta eskadrile, zarobljena, a jednog su spasili partizani. Još 2 aviona su izgubljena zbog havarije i kvara, te je jedan pilot zarobljen, a jedan ranjen,¹⁷⁴ a nakon 2. juna na zadacima koji nisu bili vezani uz odgovor na operaciju Rösselsprung još dva aviona čiji je jedan pilot poginuo, a jedan zarobljen. To čini ukupne gubitke savezničke avijacije u odnosu na broj borbenih letova oko 0,7%, što je manji procenat gubitaka od onog koji su saveznici imali na Apeninskom poluostrvu.

Još polovinom maja 1944. godine zbog povećanja broja borbenih letova nad istočnom obalom Jadrana i u dubini kopna, te značaja ovog prostora u savezničkoj strategiji MAAF je tražio od Ministarstva vazduhoplovstva formiranje posebne formacije za djelovanje nad Balkanom.¹⁷⁵ Operacija Rösselsprung, odnosno potreba za savezničkim odgovorom na nju s jedne je strane izvjesno ubrzala donošenje naredbe o njenom osnivanju, koja je izdata 7. juna 1944. godine.¹⁷⁶ S druge strane, iskustva savezničkih vazduhoplovnih djelovanja i više sporadičnih i

¹⁷⁴ Još tri aviona oštećena su nakon izvršenja zadataka prilikom nezgoda na slijetanju, ali oni su popravljani, te nisu uračunati u ukupne gubitke (op. a.).

¹⁷⁵ AFHRA, MAPFD, A6018, 00009.

¹⁷⁶ Ibid., 00010.

slučajnih sudjelovanja s NOVJ-em krajem maja i početkom juna 1944. godine primijenjena su na operativnom i taktičkom nivou u djelovanjima koja su pokrenuta uspostavljanjem *Balkan Air Forcea*. Saveznički odgovor na operaciju Rösselsprung, iako pokrenut i izveden *ad hoc*, bez jasnog plana i uz vidljiv nedostatak koordinacije, bio je prva združena kampanja svih organizacionih jedinica MAAF-a izvedena na Balkanu, što neće biti ponovljeno do operacije Ratweek u septembru 1944. godine. Dejstva u maju 1944. nad sjeverozapadnom Bosnom su označila prekretnicu uspostavljanjem modela po kojem će saveznička vazduhoplovstva u budućnosti podržavati jedinice NOVJ-a na cijeloj teritoriji Jugoslavije.¹⁷⁷ Nadmoć koja je ostvarena bila je tolika da Nijemci više nisu pokušali izvesti operaciju u kojoj su okupili vazdušne snage kao za Rösselsprung, dok je za savezničku avijaciju jedina stvarna opasnost bila protivzračna odbrana. Pored toga, iz partizanske perspektive, osim konkretne taktičke pomoći koju im je vazduhoplovstvo pružilo na terenu, zbog posvećenosti saveznika da spase Tita, može se govoriti i o političkom prestižu koji im je zbog toga porastao.

IZVORI I LITERATURA

IZVORI

Neobjavljeni izvori

- Air Force Historical Research Agency, Maxwell (AFHRA), Fond: Microfilmed Air Force Publications and Forms (MAFPF).
- Hrvatski državni arhiv (HDA), Fond: Nezavisna Država Hrvatska, Ministarstvo oružanih snaga (MINORS), Dnevna izvješća Operativnog odjela, 1944. godina.
- The National Archives, London (TNA)
Fond:
– Air Ministry and Successors: Operational Record Books (AMS: ORB).

¹⁷⁷ Vrana, 238.

- Admiralty: Intelligence from intercepted German, Italian and Japanese radio communications, WWII (Admiralty, Intelligence).
- British Military Missions and Liaison with Allied Forces.
- National Archives and Records Administration, Washington (NARA)

Fond:

- Collection of the Foreign Records Siezed, Record group: 242, Kolekcija: Downed Allied Aircraft Reports.
- Collection of the Foreign Records Siezed, Kolekcija: German Documents, XV. Mountain Army Corps T-314 (T-314).

Objavljeni izvori

- Trgo, Fabijan ur. *Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*, tom V, knj. 25. Beograd: Istorijski institut Jugoslovenske narodne armije, 1965.
- Trgo, Fabijan ur. *Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*, tom V, knj. 26. Beograd: Istorijski institut Jugoslovenske narodne armije, 1965.
- Džinić, Dragoslav ur. *Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*, tom XII, knj. 4. Beograd: Istorijski institut Jugoslovenske narodne armije, 1979.

LITERATURA

Knjige

- Balls, Michael. *Deutsche Luftwaffe Losses & Claims: Part 32-II 16.-31. May 1944*. Independently published, 2019.
- Craven, Wesley F. i James L. Cate. *The Army Air Forces in World War II*, Volume 2. Chicago, Illinois: Chicago University Press, 1949.
- Davis, Richard G. *Bombing the European Axis Powers-A Historical Digest of the Combined Bomber Offensive 1939-1945*. Maxwell Air Force Base: Air University Press, 2006.

- DeZeng, Henry L. *Luftwaffe Airfields 1939-1945 Yugoslavia*. Selfpublished, 2015.
- Eyre, Wayne D., *Operation Rösselsprung and the Elimination of Tito, 25 May 1944: A Failure in Planning and Intelligence Support*. Quantico: Marine Corps University, 2002.
- Frka, Danijel, Josip Novak, Siniša Pogačić, *Zrakoplovstvo Nezavisne države Hrvatske 1941-1945*. Zagreb: PC Grafičke usluge d.o.o., Zagreb, 1998.
- Greentree, David. *Knight's Move: The Hunt for Marshal Tito 1944*. Oxford: Osprey Publishing, 2012.
- Karakaš Obradov, Marica. *Anglo-američka bombardiranja Hrvatske u Drugom svjetskom ratu: saveznički zračni napadi na Nezavisnu Državu Hrvatsku 1943.-1945*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2008.
- Leary, William M. *Fueling the Fires of Resistance: Army Air Forces Special Operations in Balkans During World War II*. Maxwell AFB: Airforce History and Museums Programe, 1995.
- Melson, Charles D. *German Airborne Raid Against Tito*. Quantico: Marine Corps University Press, 2011.
- Mišković, Petar. *Bitka za Drvar*. Sarajevo: Veselin Masleša, 1974.
- Pribilović, Kažimir. *Povijesna građa oko bombardiranja Zadra u Drugom svjetskom ratu*. Zadar: Matica hrvatska Zadar, 2006.
- Pribilović, Kažimir. *Četvrti pomorski obalni sektor mornarice NOVJ 1943-1945*. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1988.
- Odić, Slavko. *Desant na Drvar maja 1944*. Beograd: Vojnoistorijski institut, 1981.

Članci

- Historian HQ MAAF. "Present Tasks and Evolution of the Allied Air Power in the Mediterranean". u: *Air Power in Mediterranean, Headquarters Mediterranean Allied Air Forces*, February 1945. 7–20.

- Mikić, Vojislav. “Neprijateljeva avijacija u Jugoslaviji”. u: *Vazduhoplovstvo u strategiji NOR-a*, ur. Ivo Matović. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1986. 77–96.
- Nordstat, Lauris. “Airlock in Italy”. u: *Air Power in Mediterranean, Headquarters Mediterranean Allied Air Forces*, February 1945.
- Ulepič, Zdenko. “Kratak pregled razvoja vazduhoplovne situacija na jugoslovenskom ratištu”. u: *Vazduhoplovstvo u strategiji NOR-a*, ur. Ivo Matović. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1986, 29–39.
- Vrana, Sead. “Balkansko ratno vazduhoplovstvo i njegova borbena dejstva iznad Bosne i Hercegovine”. u: *Prilozi*, br. 51, 2022, 197–246.

Internetski izvori

- Web site [allspitfirepilots.org](https://allspitfirepilots.org/pilots/3789-eric-baker) (pristupljeno: 19. 3. 2025. godine, <https://allspitfirepilots.org/pilots/3789-eric-baker>).
- Web site [allspitfirepilots.org](https://allspitfirepilots.org/pilots/3736) (pristupljeno: 18. 3. 2025. <https://allspitfirepilots.org/pilots/3736>)
- Web site [allspitfirepilots.org](https://allspitfirepilots.org/pilots/3779) (pristupljeno: 17. 4. 2025. <https://allspitfirepilots.org/pilots/3779>)
- Web site [allspitfirepilots.org](https://allspitfirepilots.org/pilots/765) (pristupljeno: 18. 4. 2025. <https://allspitfirepilots.org/pilots/765>)

Summary

The Campaign of the Mediterranean Allied Air Forces against the German Operation Rösselsprung – “Knight’s Move,” from 25 May to 6 June 1944

The Allied campaign against the German Operation Rösselsprung, whose aim was to capture Marshal Tito and which took place from May 25 to June 6, 1944, was the first operation in the Balkans in which all three branches of the Mediterranean Allied Air Forces took part. Over a two-week period, in day-to-day support of the Partisans, the Allies flew 111 combat missions with 1,205 sorties over north-western Bosnia and Croatia, dropping 882.5 metric tons of bombs. German losses amounted to more than 200 vehicles, including 10 tanks and armored vehicles, 13 aircraft were shot down, and more than a hundred were destroyed or damaged on the ground. During the operation, the German XV Mountain Army Corps frequently reported low-flying fighter-bombers inflicting heavy damage on vehicles and slowing down operations and the delivery of supplies. The most significant effect of the Allied air attacks was the slowing of the German advance in critical sectors, such as the area around the village of Prekaja, where elements of the 7th SS Division failed to achieve their tactical objective because air attacks had destroyed most of their vehicles. On the other hand, the bombardment of towns caused heavy collateral casualties and destruction. According to incomplete data, more than 350 civilians were killed by bomber actions. Over the course of the campaign, the Allies lost a total of eight aircraft, four pilots were killed, three were captured, and one was rescued by the Partisans. This campaign was a milestone in Allied aerial operations over the Balkans, as it established the model for future tactical air support. Through the scale and determination displayed by the 177 Vrana, 238.

Allies to save Tito, the campaign certainly increased the political prestige the Partisan movement enjoyed among the population.